

Algemeen verslag SURE-Farm Stakeholder workshop, Brussel, Herman Teirlinck gebouw, 4 september 2018

Op 4 september namen zestien stakeholders uit de Vlaamse melkveesector deel aan de eerste workshop van [het SURE-Farm project](#). Erik Mathijs (KU Leuven), Erwin Wauters (ILVO), Eewoud Lievens (KU Leuven) en Isabeau Coopmans (ILVO & KU Leuven) stelden het project voor, en gingen in discussie met de deelnemers over de uitdaging voor de melkveesector, de prioriteiten op het gebied van risicobeheer, en hoe zij ervaren dat het beleid hier tot nu toe mee omspringt. De mogelijkheden voor en behoefte aan betrokkenheid van het werkveld bij volgende stappen in het onderzoeksproject werden ook toegelicht; de bedoeling van deze workshop was dan ook om een dynamische interactie tussen onderzoekers en stakeholders op te zetten binnen SURE-Farm.

Tijdens het eerste deel van de workshop werd het SURE-Farm project toegelicht. SURE-Farm staat voor *Towards SUSTainable and RESilient EU Farming Systems*. Dit Europese Horizon 2020 project is een samenwerking tussen 16 verschillende partners (universiteiten en onderzoeksinstituten, waaronder KU Leuven en ILVO) uit 13 Europese lidstaten, en wordt getrokken door Universiteit Wageningen. Het doel van het project is de weerbaarheid van Europese landbouwsystemen te analyseren, te evalueren en te verbeteren. Dit gebeurt onder andere op basis van case studies, zoals de Vlaamse melkveesector. Volgens de aanwezige stakeholders zijn de belangrijkste uitdagingen voor de Vlaamse melkveehouderij de prijsvolatiliteit, de grondgebondenheid, competitievermogen en rendabiliteit, tekort aan arbeid, de noodzaak om te voldoen aan maatschappelijke wensen en het wettelijk kader dat daaruit voortvloeit. De bijzondere toelichtingen van Dirk Coucke (DLV) over de mogelijkheden van termijnmarkten voor melkveehouders, en de voornaamste resultaten van het IFCN vooruitzicht "Dairy 2030" door Erwin Wauters vormden hierop dan ook interessante aanvullingen.

Weerbaarheid (*resilience*, soms ook vertaald als 'veerkracht') is een breed thema dat meer in detail bestudeerd kan worden met behulp van drie deeleigenschappen: robuustheid, aanpassingsvermogen en omschakelingsvermogen. Landbouwbedrijven zijn robuust indien ze bestand zijn tegen plotse schokken, en hiervan snel herstellen. Wanneer storingen te ernstig of langdurig zijn, is er nood aan een hogere flexibiliteit en is het bedrijf beter af wanneer het zijn structuur op een strategische wijze aanpast. In sommige situaties zijn er zelfs nog meer radicale omschakelingen nodig om rendabel en competitief te blijven. De interpretatie en toepassing van de begrippen robuustheid, aanpassingsvermogen en omschakelingsvermogen door de stakeholders illustreerde de toepasbaarheid van deze conceptuele begrippen. "Moet je als landbouwbedrijf anticiperen op de (wettelijke) omgeving of moet je reageren?", luidde de vraag. Uit de discussie bleek onder meer eensgezindheid over de nood aan een financiële buffer op ieder bedrijf opdat noodzakelijke investeringen of adaptaties in de toekomst mogelijk zijn. Op korte termijn moet men het bedrijfssysteem laten passen in de wettelijke omgeving maar tegelijk moet men kunnen werken aan de lange termijn veerkracht. Een van de belangrijke hypothesen van SURE-Farm is dat landbouwers pas het hoofd kunnen bieden aan diverse uitdagingen en veranderingen wanneer ze over voldoende 'manoeuvrerruimte' beschikken. Die manoeuvrerruimte vereist dat ze gebruik kunnen maken van zowel robuustheid, aanpassingsvermogen, als omschakelingsvermogen.

Weerbaarheid omvat een wettelijk, politiek, economisch, sociaal, institutioneel en mentaal aspect. Daarom wordt er in het project aandacht besteed aan de veerkracht van (1) risicobeheer op

landbouwbedrijven, (2) het landbouwbeleid en (3) landbouwdemografische dynamieken. Een korte discussie hierover leverde enkele interessante bemerkingen op. Wat betreft risicobeheer werd vooral aandacht besteed aan het beoordelen van de haalbaarheid en potentiële relevantie van indexgebaseerde weersverzekeringen. De conclusie luidde echter dat het potentieel voor weersverzekeringen op Vlaamse schaal niet groot is, omwille van de beperkte schaal en het risicoprofiel van het Vlaamse grondgebied. Verzekeren op Europese schaal lijkt meer veelbelovend.

Het tweede deel van de workshop omvatte een interactieve oefening waarin aan de deelnemers werd gevraagd om een beoordeling te geven aan de manier waarop het landbouwbeleid omgaat met weerbaarheid, en hoe dit de weerbaarheid van de Vlaamse melkveesector beïnvloedt. Zowel beleidsdoelstellingen als de uitwerking van beleidsinstrumenten kwamen aan bod. In de discussie werden argumenten aangebracht waarom het beleid stimulerend of net remmend werkt voor de robuustheid, aanpassingsvermogen en omschakelingsvermogen van landbouwers. We noteren hier enkele belangrijke argumenten die in deze discussie naar voor kwamen.

Het thema omschakelingsvermogen komt te weinig naar voor in het beleid. Waar er beleidsinstrumenten zijn die dit in principe kunnen stimuleren (KRATOS navorming, innovatieve projecten, steun voor jonge landbouwers, ..) gebeurt dit in de praktijk te weinig, omdat er onvoldoende aandacht is voor omschakelingsvermogen in de uitvoering van de instrumenten. Daarenboven hebben veel landbouwers te weinig kennis over bedrijfseconomie, management, marketing, bedrijfsopvolging, termijnmarkten, etc. Ook culturele factoren zoals een weigerachtige houding t.o.v. samenwerking en een sterk geloof in groei ("groter worden = competitiever worden") moeten daarbij aan bod komen. Ook de beperkte doorstroming van economische informatie doorheen de keten zorgt ervoor dat opportuniteiten onbenut blijven. De tegenstrijdige belangen van retailers en melkverwerkers (of verwerkers van andere landbouwproducten) spelen hier een duidelijke rol in.

De demografie in de sector wordt gekenmerkt door een sterke vergrijzing en dus moet er vooral aandacht zijn voor de noden van nieuwkomers in de sector, en jonge landbouwers. Veel deelnemers waren van mening dat (jonge) landbouwers zowel individueel ondersteund moeten worden en gestimuleerd moeten worden om meer samen te werken. Er werd ook een paradox opgemerkt tussen robuustheid en aanpassingsvermogen: als je vanuit het beleid teveel robuustheid ondersteunt, worden individuele bedrijven niet aangemoedigd om zich aan te passen. Tenslotte was er eensgezindheid over de belangrijke rol die VLIF-investeringssteun speelt voor het aanpassingsvermogen van landbouwers. Die rol is wel dubbel: de steun verbetert het aanpassingsvermogen doordat het de kost van investeringen verlaagt. Door investeringen te stimuleren kan het landbouwers echter ook stimuleren om niet strikt noodzakelijke kosten en schulden te maken, wat hun manoeuvreerruimte dan weer beperkt. De moeilijkheid van het afwegen van al deze verschillende belangen leidde tot de volgende bemerking: misschien moeten we evolueren naar een beleid dat een productie van voedsel en andere goederen en diensten door de landbouw ondersteunt, eerder dan individuele bedrijven?

Een Engelstalig rapport dat de conclusies van deze interactieve oefening bevat wordt midden september gepubliceerd op de [website](#) van het betrokken onderzoeksteam van KU Leuven. Een rapport dat de synthese maakt van alle gelijkaardige oefeningen in de partnerlanden verschijnt op de

[website van het project](#) in december 2018. Alle publieke rapporten of wetenschappelijke artikels die het project zal voortbrengen (en reeds voortbracht) zijn trouwens op deze webpagina te vinden.

Door ILVO en/of KU Leuven zullen nog verschillende overlegmomenten tussen stakeholders en onderzoekers georganiseerd worden in het kader van SURE-Farm, vaak rond meer specifieke thema's. Wordt dus vervolgd!